

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ภายหลังการกลับมาจากการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนของ ฯพณฯ ขวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ได้มีการสั่งการให้รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ในฐานะที่กำกับดูแลด้านกาการท่องเที่ยวให้ดำเนินการสานต่อนโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจสามฝ่าย คือ อินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ไทย ให้มีผลอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้รับไปดำเนินการต่อไป โดยข้อมูลล่าสุด (ฐานเศรษฐกิจ ปีที่ 18 ฉบับที่ 1,240 วันที่ 1-3 มกราคม 2541) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้เปิดเผยผลการประชุมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของทั้งสามประเทศว่า ได้มีการตกลงที่จะร่วมลงขันกันประเทศละ 70,000 ดอลลาร์สหรัฐ ทำให้มีเงินทั้งหมด 210,000 ดอลลาร์สหรัฐ เพื่อนำมาใช้ในการจัดทำแผนการตลาดร่วมกัน โดยขณะนี้กำลังอยู่ในระหว่างการรวบรวมแพ็คเกจที่จะเสนอขายการท่องเที่ยวเชื่อมโยงร่วมกันทั้ง 3 ประเทศ ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย อาทิ ลังกาวิ (มาเลเซีย) เลคโตบา (อินโดนีเซีย) หรือแหล่งช้อปปิ้งที่หาที่ใหญ่ แหล่งโบราณสถานที่ปัตตานีของไทย ซึ่งน่าจะมีการจัดคาราวานมิตรภาพสามเหลี่ยมเศรษฐกิจการเดินทางท่องเที่ยวทางทะเลร่วมกัน เป็นต้น

หลังจากนั้นจะมีการส่งเสริมการขายร่วมกันในรูปของเทรดโชว์ไปตามประเทศต่าง ๆ ที่จะเริ่มดำเนินการในปี 2541 ซึ่งงานแรกที่จะนำไปเสนอขาย คือ National Association of Travel Agent ที่สิงคโปร์ในเดือนมีนาคม ต่อมาคืองาน Malaysia Association of Tour and Travel Agent ที่กัวลาลัมเปอร์ มาเลเซีย ช่วงกลางเดือนมีนาคม งานที่ 3 คือ งาน Northern Sumatra International Travel Show ที่เมดาน อินโดนีเซียในเดือนกรกฎาคม งานที่ 4 คือ International Travel Show จัดที่เมืองไทยในเดือนสิงหาคม และงานสุดท้ายคืองาน Travel Indonesia Mart and Exhibition ที่จาร์กาตา อินโดนีเซียในเดือนตุลาคมนี้ ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้กลุ่มนักท่องเที่ยว กลุ่มครอบครัวจากประเทศเหล่านี้เดินทางเข้ามามากขึ้น อันจะช่วยแก้ปัญหาภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ดังกล่าวด้วย

สำหรับประเทศไทยที่กำลังเผชิญกับปัญหาวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งในระยะหลังมีอัตราการเติบโตที่ถดถอย จำเป็นต้องได้เงินตราต่างประเทศมาแก้ปัญหาวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะจากนักท่องเที่ยว และมาเลเซียเป็นตลาดอันดับหนึ่งที่มีตัวเลขนักท่องเที่ยวเข้ามาไทยสูงสุด แต่ในขณะนี้ก็มาเจอปัญหาเศรษฐกิจเช่นเดียวกับไทยและอินโดนีเซีย

ดังนั้น จึงควรดำเนินการวิจัยเรื่อง "พยากรณ์ดุลการท่องเที่ยงของประเทศไทย ในพื้นที่โครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจสามฝ่ายอินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ไทย"

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาโครงการสำรวจค่าใช้จ่ายนักท่องเที่ยวปี 2539 ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์⁽¹⁾ เป็นผู้จัดทำรายงานเสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โดยได้ทำการเก็บข้อมูลนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศทุก ๆ สัญชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยปี 2539 จำนวน 12,000 ราย และเก็บข้อมูลนักท่องเที่ยวชาวไทย ที่เดินทางไปท่องเที่ยวต่างประเทศจำนวน 3,000 ราย โดยสถานที่เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ สนามบิน 4 แห่ง ที่ดอนเมือง เชียงใหม่ ภูเก็ต หาดใหญ่ รวมทั้งด่านตรวจคนเข้าเมือง 2 แห่ง ที่ อ.สะเดา จ.สงขลา และด่านตรวจคนเข้าเมืองหนองคาย พร้อมทั้งเก็บข้อมูลจากบริษัทนำเที่ยวอีก 30 บริษัท โดยใช้แบบสอบถามจำนวน 4 ชุด ดังนี้

1. แบบสอบถามนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ จัดพิมพ์เป็นภาษาต่างประเทศ 6 ภาษา ได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน ญี่ปุ่น เกาหลี และจีน
2. แบบสอบถามนักท่องเที่ยวคนไทย จัดพิมพ์เป็นภาษาไทย
3. แบบสอบถามค่าใช้จ่ายด้านต่าง ๆ สำหรับการจับบริการของบริษัทนำเที่ยว
4. แบบสอบถามค่าที่พักในแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดต่าง ๆ

ผลการสำรวจพบว่าตลาดหลักการท่องเที่ยวของประเทศไทยปี 2539 ได้แก่ กลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออก ซึ่งมีส่วนแบ่งของตลาดร้อยละ 62.8 รองลงมาได้แก่ ประเทศในกลุ่มยุโรป อเมริกา เอเชียใต้ โอเชียเนีย ตะวันออกกลาง และแอฟริกา ตามลำดับ โดยมีนักท่องเที่ยวจากมาเลเซีย เดินทางเข้ามาประเทศไทยมากเป็นอันดับ 1 (ร้อยละ 14.7 ของนักท่องเที่ยวทั้งหมด) รองลงมาได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น เกาหลี จีน ไต้หวัน สิงคโปร์ ตามลำดับ

นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่เดินทางมาประเทศไทยจะพักอยู่ประมาณ 8 วัน มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อวันคนละ 3,706 บาท โดยนักท่องเที่ยวที่เดินทางมากับบริษัทนำเที่ยวจะใช้จ่ายเฉลี่ยคนละ 3,933 บาท/วัน ในขณะที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาด้วยตนเองจะใช้จ่ายเฉลี่ยคนละ 3,566 บาท/วัน ค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเป็นค่าซื้อของ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 38 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด รองลงมาเป็นค่าที่พัก ค่าอาหารและเครื่องดื่ม ค่าใช้จ่ายเพื่อการบันเทิง ค่าพาหนะ ค่าท่องเที่ยว และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ตามลำดับ

(1) เพ็ญแข แสงแก้ว และคณะ. 2540. โครงการสำรวจค่าใช้จ่ายนักท่องเที่ยวปี 2539. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ส่วนการสำรวจนักท่องเที่ยวคนไทยที่เดินทางไปต่างประเทศ พบว่าคนไทยเดินทางไปประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ออกมากที่สุดถึงร้อยละ 78 รองลงมาได้แก่ ยุโรป เอเชียเนีย อเมริกา ตะวันออกกลาง เอเชียใต้ และแอฟริกา ตามลำดับ โดยจะเดินทางไปมาเลเซียมากที่สุด ถึงร้อยละ 21 ของนักท่องเที่ยวคนไทยทั้งหมด รองลงมาได้แก่ ฮองกง และสิงคโปร์ ตามลำดับ ทั้งนี้นักท่องเที่ยวคนไทยประมาณร้อยละ 53 เดินทางไปต่างประเทศด้วยตนเอง และพักอยู่ในต่างประเทศเฉลี่ยประมาณ 10 วัน นักท่องเที่ยวคนไทยเดินทางไปต่างประเทศ จะมีค่าใช้จ่ายประมาณ 5,650 บาท/คน/วัน โดยหากเดินทางไปกับบริษัทนำเที่ยว จะมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 6,164 บาท/คน/วัน และถ้าเดินทางไปเองจะใช้จ่ายเฉลี่ย 5,348 บาท/คน/วัน ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่หมดไปกับการซื้อของ (ร้อยละ 45 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด) รองลงมาเป็นค่าที่พัก ค่าอาหาร/เครื่องดื่ม ค่าท่องเที่ยว/เดินทาง ค่าใช้จ่ายเพื่อการบันเทิง และอื่น ๆ ตามลำดับ

รายจ่ายของนักท่องเที่ยวคนไทยที่เดินทางไปต่างประเทศปี 2539 คิดเป็นมูลค่าทั้งสิ้น 105,620 ล้านบาท เป็นรายจ่ายไปใช้ในประเทศมาเลเซียมากที่สุด คิดเป็นมูลค่า 14,793 ล้านบาท รองลงมาได้แก่ รายจ่ายในประเทศสิงคโปร์ ฮองกง ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา ตามลำดับ

มูลค่าดุลการท่องเที่ยวของประเทศไทยในปี 2539 เท่ากับ 113,743 ล้านบาท

พยากรณ์รายได้ของประเทศไทยจากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศในปี 2540 เท่ากับ 264,571 ล้านบาท

และพยากรณ์รายจ่ายที่นักท่องเที่ยวคนไทยใช้จ่ายในต่างประเทศปี 2540 เท่ากับ 121,964 ล้านบาท

กองสถิติและวิจัย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย⁽¹⁾ ได้สรุปการเคลื่อนไหวทางการท่องเที่ยวในปี 2541 ของ 3 ประเทศ ซึ่งเป็นสมาชิกโครงการ IMT-GT ดังนี้

"ในรอบปี 2541 ที่ผ่านมา ประเทศในภูมิภาคเอเชียต่างประสบกับภาวะเศรษฐกิจที่ล้มระเนระนาดเป็นโดมิโนไล่เรียงลำดับเรื่อยมา อันเป็นผลจากระลอกพิษเศรษฐกิจในกลางปี 2540 นั้นเอง โดยเริ่มต้นที่พิษต้มยำกุ้งในประเทศไทยในช่วงเดือนกรกฎาคม 2540 เมื่อไทยประกาศลอยตัวค่าเงินบาท ตามมาด้วยประเทศเพื่อนบ้านอย่างมาเลเซียและสิงคโปร์ที่ค่าเงินเริ่มอ่อนตัวลงเป็นลำดับ และในเดือนถัดมาอินโดนีเซียก็ประกาศลอยตัวค่าเงินรูเปียห์เช่นกัน แม้ประเทศเสือเศรษฐกิจอย่างเกาหลีใต้ก็ยังพลอยได้รับผลกระทบพิษเศรษฐกิจในครั้งนี้ ทำให้ค่าเงินวอนสั้นไหวร่วงลงในช่วงกลางเดือนพฤศจิกายน 2540 หรือแม้แต่ญี่ปุ่นเองก็ยังคงปรับระดับพระองค์ตัวเองไปอย่างกระท่อนกระถ่น

(1) กองสถิติและวิจัย, การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย "ความเคลื่อนไหวทางการท่องเที่ยวของประเทศไทยในเอเชียในรอบปี 2541" ธีมทิศ ปีที่ 3 ฉบับที่ 4 ธันวาคม 2541

เต็มที่ พิชชโคมิโนเศรษฐกิจเช่นนี้ทำให้แทบทุกประเทศในเอเชียต่างบอบซ้ำไปตาม ๆ กัน และต้องหันกลับมาทบทวนกลยุทธ์ทางเศรษฐกิจ เพื่อเตรียมรับมือขึ้นสู่ใหม่ในปี 2541 แม้พิชชโคมิโนจะยังคงตามมาเล่นงานอยู่เป็นระลอก ๆ ก็ตาม หลายประเทศหันมาผลักดันด้านกลยุทธ์ทางการท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดเงินจากประเทศที่ยังคงเข้มแข็งอยู่ โดยเฉพาะเงินตราจากประเทศในยุโรปและสหรัฐ โดยนำเอาปัจจัยด้อยทางเศรษฐกิจด้านค่าเงินที่ต่ำมาเป็นปัจจัยเด่นในการดึงดูดนักท่องเที่ยว อีกทั้งยังมีการแข่งขันลดราคาค่าบริการต่าง ๆ กันอย่างคึกคัก เพราะทุกประเทศต่างตระหนักดีว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นช่องทางสำคัญที่จะนำเงินตราต่างประเทศเข้ามา และก่อให้เกิดการสร้างงานให้แก่คนในท้องถิ่น โดยรายได้จากการท่องเที่ยวคิดเป็นร้อยละ 10.3 ของ GDP ของภูมิภาคเอเชีย

อย่างไรก็ดี ในรอบปีที่ผ่านมามีเชื่อว่าทุกประเทศในเอเชียจะประสบความล้มเหลวสมหวังด้านการท่องเที่ยวดังที่คาดหวังไว้ วิกฤติการณ์ทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองในเอเชียได้ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวลดลงเกือบทั้งภูมิภาค ประเทศที่ได้รับผลกระทบรุนแรงที่สุด คือ สิงคโปร์ ซึ่งในช่วง 8 เดือน มีจำนวนนักท่องเที่ยวลดลงถึงร้อยละ 16.80 เมื่อเทียบกับปี 2540 ช่องกึ่งก็ประสบกับภาวะเดียวกัน โดยในช่วง 9 เดือน มีจำนวนนักท่องเที่ยวลดลงร้อยละ 12.20 ส่วนประเทศอื่น ๆ นั้นแม้จะได้รับผลกระทบบ้างแต่ก็มีจำนวนนักท่องเที่ยวลดลงไปไม่มากนัก สำหรับประเทศที่ภาวะการกีดกันทางการท่องเที่ยวยังคงสุดโต่งมีเพียงเกาหลีและไทยเท่านั้นที่จำนวนนักท่องเที่ยวยังคงเพิ่มขึ้นในอัตราที่น่าพอใจ ท่ามกลางภาวะเศรษฐกิจเช่นนี้

ทั้งนี้กลยุทธ์ของแต่ละประเทศในเอเชียต่างดัดจริตที่เด็ดมาใช้ เพื่อเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจในปีที่ผ่านมามีความน่าสนใจในมุมมองที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

อินโดนีเซีย ในวันที่ "Happy Day" ของอินโดนีเซีย เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม ได้มีการอนุญาตให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามายังเมืองหลวงและเกาะบาฮาลิบินฟร์ภายในประเทศพร้อมบริการห้องพักและอาหารฟรี และในเดือนสิงหาคมก็มีการจัด "Magic Month" อันเป็นการส่งเสริมการขายอย่างต่อเนื่อง โดยมีการขายแพคเกจทัวร์ราคาถูกไปยังจุดหมายปลายทาง 10 แห่ง เช่น โปรแกรมท่องเที่ยวเมืองบันดุง 4 วัน 3 คืน ในราคาเพียง US\$ 89 และมีการลดราคาบัตรโดยสารของสายการบินกาเรต้า ทั้งเส้นทางภายในประเทศและระหว่างประเทศถึง 40% ทางด้านของกระทรวงท่องเที่ยว ซึ่งถูกตัดทอนงบประมาณลง จึงต้องตัดค่าใช้จ่ายในการโฆษณาผ่านสิ่งพิมพ์ และหันมาใช้กลยุทธ์การจัดทัวร์ฟรีให้แก่พนักงานสื่อพิมพ์และบริษัททัวร์ที่จะสามารถกระจายข้อมูลเกี่ยวกับประเทศออกไปได้อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น และเมื่อกระทรวงท่องเที่ยวไม่มีงบประมาณสำหรับโครงการใหญ่ ๆ จึงทำให้ฝ่ายภาคเอกชนยอมเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายสำหรับโครงการ "Let's go indonesia" แทน

มาเลเซีย กำลังมีปัญหาเรื่องความไม่ปลอดภัยจากการชุมนุมประท้วงของคณะผู้สนับสนุนนายอันวาร์ อิบราฮิม อดีตรองนายกรัฐมนตรี ซึ่งถูกจับกุมในข้อหาร่วมเพศและคอร์รัปชัน นายกรัฐมนตรี มหาธีร์ อังว่า จำนวนนักท่องเที่ยวที่ลดลงไปร้อยละ 25 เป็นเพราะสื่อมวลชนต่างชาติที่สร้างข่าวจากความวุ่นวายที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ยังทำให้อัตราการเข้าพักในโรงแรมโดยเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 55 เท่านั้น สำหรับโรงแรมที่เพิ่มสร้างใหม่อย่าง "แมนดาริน โอเรียนทอล" (645 ห้อง) ที่ตั้งอยู่ข้างตึก Petronas Tower ซึ่งเป็นตึกที่สูงที่สุดในโลก ในกรุงกัวลาลัมเปอร์ ก็ยังไม่ได้เปิดตัวอย่างเป็นทางการ เนื่องจากความต้องการเข้าพักมีน้อย อีกทั้งส่วนหนึ่งเกิดจากผู้จัดการกองทุนและนักลงทุนต่างชาติ ต่างก็ปลีกตัวออกมาหลังจากมาเลเซียประกาศใช้กฎ Capital Control ในเดือนกันยายน

ไทย ทางด้านภาครัฐได้ชูประเด็น "Amazing Thailand 1998-1999" ด้วยการเสนอขายสินค้าทางการท่องเที่ยวที่โดดเด่น 9 ประเภท ซึ่งได้แก่ การเป็นศูนย์กลางแหล่งช้อปปิ้ง อาหารไทยเลิศรส มรดกทางวัฒนธรรม ศิลปะและวิถีชีวิตไทย แหล่งท่องเที่ยวมรดกโลก กีฬาและการบันเทิงของไทย มรดกทางธรรมชาติประจวบถ้วนบ้าน และมรดกทางเกษตรกรรม นอกจากนี้ยังเพิ่มการอำนวยความสะดวกในการเดินทางด้านระเบียบพิธีการเข้าเมืองให้นักท่องเที่ยว โดยการให้ Visa On Arrival แก่นักท่องเที่ยวตลาดจีนและไต้หวัน การต่ออายุการลงตราประทับ (Visa) ให้แก่นักท่องเที่ยวสูงอายุ ตลาดยุโรปและญี่ปุ่น การขยายเวลาบัตรผ่านแดน (Border Pass) ทางภาคใต้ให้นักท่องเที่ยวจากมาเลเซียสามารถเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในไทยในระยะที่ไกลมากขึ้น จากที่กำหนดไว้เดิม 25 กม. หรือสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ทั่วทุกจังหวัดในภาคใต้ หรือจนถึงกรุงเทพฯ โดยสามารถพำนักได้นานวันขึ้นจากเดิมที่กำหนดไว้ 7 วัน เป็น 30 วัน การออกใบอนุญาตพิเศษ (Entry Exit Permit) สำหรับนักท่องเที่ยวจีนตอนใต้ (ยูนนาน) ให้เดินทางท่องเที่ยวในภาคเหนือได้ทั่วถึง การอนุญาตให้นักท่องเที่ยวชาผ่าน (Transit Passenger) สามารถเดินทางท่องเที่ยวในไทยได้นานภายใน 24 ชม. โดยไม่ต้องเสียค่าภาษีสนามบิน ในด้านการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ได้มีการจัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยวแบบเบ็ดเสร็จ ซึ่งให้บริการข้อมูลข่าวสาร ช่วยเหลือและให้ความคุ้มครองปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการผ่านโทรศัพท์หมายเลข 1155 "จำเบอร์เดียวเที่ยวทั่วไทย" นอกจากนี้โครงการดังกล่าวแล้ว ทั้งภาครัฐและเอกชนยังได้มีการร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาและปรับปรุงการบริการด้านการท่องเที่ยวทั้งด้านการตลาดและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในแทบทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นโครงการ Amazing Thailand Grand Sale หรือการจัดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ครั้งที่ 13 ที่ผ่านมาก็ตาม

นอกจากกลยุทธ์ด้านการตลาดดังกล่าวแล้ว องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศต่าง ๆ ก็กำลังจัดระบบการทำงานใหม่ โดยเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวในด้านที่ดิน การขนส่ง การบิน การวางแผน ความสะอาดและวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น ประเทศสิงคโปร์ ได้มีการงดเว้นภาษีชั่วคราว (Tax Breaks) สำหรับโรงแรมที่อยู่ในระหว่างการปรับปรุง และช่วยสนับสนุนผู้ประกอบการในการพัฒนาสินค้าและบริการใหม่ ๆ เช่น สวนสัตว์ Singapore Zoo เป็นต้น

อย่างไรก็ดี ไม่ว่าการแข่งขันทางการตลาดและการพัฒนาทางการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียจะดำเนินไปอย่างเข้มข้นเพียงใดทั้งในปีที่แล้วและในปีนี้ แต่ในที่สุดแล้วคู่แข่งชั้นต่าง ๆ ก็จะต้องตระหนักได้ว่าผู้ชนะที่แท้จริงในสมรภูมิแย่งชิงดอลลาร์จากนักท่องเที่ยว ก็คือ ที่ที่มีการลงทุนในด้านความปลอดภัยและโครงสร้างพื้นฐาน และที่สำคัญที่สุดและขาดไม่ได้ คือ ประชาชนที่มีความพร้อมและให้การสนับสนุนเป็นอย่างดีในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ซึ่งกลยุทธ์เพียงเท่านั้นก็เป็นเสน่ห์บริสุทธิ์ที่แทบจะไม่ต้องพึ่งสิ่งดึงดูดหรือการลงทุนใด ๆ ที่มากมายเลย

จากบทความเรื่อง "มาตรการมาเลย์-อินเอนาเข้ม"⁽¹⁾ ระบุว่า

"วิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับมาเลเซีย ทำให้รัฐบาลของ ดร.มหาเธร์ ต้องเร่งหาหนทางพลิกฟื้นสถานการณ์ เพื่อให้ประเทศชาติสามารถฟื้นฝ่าและกลับขึ้นมาผงาดอีกครั้ง นโยบายและมาตรการหลายประการได้ถูกกำหนดขึ้น หนึ่งในมาตรการเหล่านั้นก็คือความพยายามผลักดันมิให้ประชาชนชาวมาเลย์เดินทางออกนอกประเทศ อาทิ

- การประกาศขึ้นค่าธรรมเนียมการจัดทำหนังสือเดินทางจาก 1,500 บาท เป็น 3,000 บาท สำหรับเอกสารเดินทาง 32 หน้า และจาก 2,700 บาท เป็น 6,000 บาท สำหรับเอกสารเดินทาง 64 หน้า ซึ่งมีผลบังคับใช้แล้ว

- การประกาศขึ้นค่าธรรมเนียมการใช้ North-South Highway ณ ขณะนี้อยู่ระหว่างการเจรจาต่อรองเกี่ยวกับอัตราที่จะนำมาใช้ ซึ่งคาดว่าจะประกาศใช้ในระยะเวลาดังกล่าว

- การนำมาตรการเกี่ยวกับค่าธรรมเนียมในการเดินทางออก (Exit Tax) มาใช้ ทั้งนี้ คาดว่ารัฐบาลจะประกาศใช้ในระยะอันใกล้นี้ รวมทั้งการขึ้นค่าธรรมเนียมสนามบิน

- การประกาศขึ้นค่าธรรมเนียมในการจัดทำและต่ออายุใบขับขี่จากฉบับละ 25 ริงกิต เป็น 50 ริงกิต และการขึ้นค่าธรรมเนียมการต่อทะเบียนรถยนต์

(1) กองสถิติและวิจัย, การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย "มาตรการมาเลย์-อินเอนาเข้ม ลกัถักักักการเดินทางออก". เข้มทศ ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 2541.

- การประกาศห้ามมิให้หน่วยงานต่าง ๆ จัดรางวัลการแข่งขันในลักษณะต่าง ๆ ทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์แก่ผู้ชนะในการเดินทางไปท่องเที่ยวต่างประเทศ ทั้งนี้เพื่อลดกระแสการชักชวนและชี้้นำให้ประชาชนเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศ

- การประกาศขึ้นค่าธรรมเนียมการใช้บัตรผ่านแดน (Border Pass) ในช่วงกลางเดือนมกราคม 2541 สำหรับการผ่านเข้าออกทั้งทางด่านด้านชายแดนไทยจาก 2 ริงกิต หรือประมาณ 24 บาท เป็น 10 ริงกิต หรือประมาณ 120 บาท และทางด้านซาบาหลีและซาราวักของเกาะบอร์เนียว ซึ่งมีเขตแดนต่อเนื่องกับพื้นที่ของประเทศอินโดนีเซียจากอัตรา 10 ริงกิต หรือประมาณ 120 บาท เป็น 20 ริงกิต หรือประมาณ 240 บาท

มาตรการข้างต้นนี้แน่นอนว่าจะส่งผลกระทบต่อการเดินทางออกนอกประเทศของชาวมาเลเซีย โดยเฉพาะกลุ่มประชาชนที่อยู่ตามรัฐชายแดน ซึ่งติดต่อกับประเทศไทย เช่น ตรังกานู ปาลิส เคดาห์ เปรัก กลันตัน ซึ่งก็มีแนวโน้มว่าจะเดินทางมาลดลง ทั้งนี้เนื่องจากนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะใช้บัตรผ่านแดนและมีการเดินทางผ่านเข้าออกเป็นประจำ ทั้งเพื่อการท่องเที่ยวและเพื่อการซื้อสินค้า เช่น ข้าว น้ำตาล พืช ผักและผลไม้ ซึ่งมีการปรับราคาสูงขึ้นค่อนข้างมาก ขณะที่ไทยมีสินค้าดังกล่าวทั้งที่มีคุณภาพดีและราคาถูก

ส่วนรัฐบาลอินเอนาก็เช่นเดียวกันตัดสินใจประกาศขึ้นภาษีการเดินทางออกนอกประเทศในอัตราที่สูงถึง 300-400% ซึ่งมีผลมาตั้งแต่วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2541 ทั้งนี้เพื่อสกัดกั้นไม่ให้ประชาชนรวมถึงชาวต่างชาติที่อยู่ในอินโดนีเซียตั้งแต่ 3 เดือนขึ้นไปเดินทางออกนอกประเทศ อัตราการเก็บภาษีนี้แบ่งเป็นการเพิ่มภาษีการเดินทางออกทางบกและทางอากาศ 300% หรือเพิ่มเป็น 2 แลนรูเปียะห์ และ 1 ล้านรูเปียะห์ ตามลำดับ ขณะที่ทางทะเลเพิ่มอีก 400% เป็น 5 แลนรูเปียะห์ รัฐบาลอินเอนาเชื่อว่า นอกจากมาตรการนี้จะช่วยป้องกันการเดินทางออกนอกประเทศแล้ว ในทางอ้อมยังจะช่วยส่งเสริมให้ชาวอินเอนาท่องเที่ยวในประเทศและทำให้มีรายได้จากการท่องเที่ยวมากขึ้นอีกด้วย”

และจากบทความเรื่อง “เงินบาทกับการท่องเที่ยวไทย”⁽¹⁾ ระบุว่า

“การประกาศลอยตัวอัตราแลกเปลี่ยนของไทยในวันที่ 2 กรกฎาคม 2540 ได้มีผลให้เงินบาทลดค่าลงตั้งแต่ครั้งหลังของปี 2540 เงินบาทที่ลดค่าลงนี้ส่งผลต่อการท่องเที่ยวของไทยทั้งทางตรงและอ้อมอย่างน่าสนใจ ดังเช่นผลกระทบต่อจำนวนนักท่องเที่ยว มาตรการนี้แม้มีผลในระดับหนึ่งต่อการเพิ่มจำนวนของนักท่องเที่ยวในตลาดระยะใกล้ ซึ่งสามารถรับรู้ข่าวสารและมีการปรับตัวได้เร็ว

(1) กองสถิติและวิจัย, การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย “เงินบาทกับการท่องเที่ยวไทย” เข็มทิศ ปีที่ 3 ฉบับพิเศษ พฤษภาคม 2541

กว่าตลาดระยะไกล เช่น ยุโรป อเมริกา แต่เนื่องจากการลดค่าเงินบาทได้มีผลเกี่ยวโยงเป็นลูกโซ่ไปยังเศรษฐกิจของประเทศอื่น ๆ ในเอเชียที่เป็นตลาดสำคัญของไทยอย่างรวดเร็วด้วยเช่นกัน โอกาสที่ไทยจะได้จึงหายไป นอกจากนั้นผลกระทบจากไฟไหม้ป่าในอินโดนีเซีย ได้มีผลค่อนข้างรุนแรงต่อกระแสนักท่องเที่ยวในตลาดระยะไกล การนำเรื่องของการลดค่าเงินบาทมาเป็นจุดขายในช่วงปลายปีจึงไม่ได้ผลเท่าที่ควร”

จากบทความอีกเรื่องของกองสถิติและการวิจัย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย⁽¹⁾ ระบุว่า “การที่กลุ่มตลาดหลักในเอเชีย เช่น อินโดนีเซียและมาเลเซีย ต้องประสบปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจจนทำให้มีกำลังซื้อที่อ่อนลง กอปรกับรัฐบาลในประเทศเหล่านี้เริ่มมีการปกป้องการเดินทางออกของประชาชนนั้น นับว่ามีส่วนชะลอการเติบโตในภาพรวมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาประเทศไทย และแม้ว่าโอกาสในการเดินทางท่องเที่ยวในส่วนของตลาดมาเลเซียจะชะลอตัวลง แต่ประเทศไทยก็ยังคงมีโอกาที่จะรับนักท่องเที่ยวจากตลาดนี้ในระดับหนึ่ง เพราะมาเลเซียเป็นตลาดระยะไกล และไม่มีปัญหาด้านอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างกัน ทั้งนักท่องเที่ยวมาเลเซียที่เดินทางระยะไกลส่วนหนึ่งจะหันเหมาประเทศไทยแทน

ในส่วนของจำนวนเที่ยวบินนั้น เท่าที่พิจารณาจากกำหนดตารางบินช่วงฤดูหนาว (ตุลาคม 2540-มีนาคม 2541) พบว่ามีเพียงบางสายการบินในอาเซียน คือ อินโดนีเซียและมาเลเซียที่มีการลดทั้งจำนวนเที่ยวบินและจำนวนที่นั่ง”

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น รูปแบบของการท่องเที่ยว กิจกรรมที่สนใจ ตลอดจนปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจ 3 ฝ่าย
2. ศึกษาโครงสร้าง และระดับค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวคนไทย คนมาเลเซีย และคนอินโดนีเซีย
3. ศึกษาตุลการท่องเที่ยวระหว่างประเทศไทย กับมาเลเซีย และอินโดนีเซีย ในปี 2541
4. เพื่อพยากรณ์ตุลการท่องเที่ยวระหว่างประเทศไทย กับมาเลเซีย และอินโดนีเซีย ในปี 2542

(1) กองสถิติและการวิจัย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย “ผลจากวิกฤตเศรษฐกิจในเอเชียต่อตลาดนักท่องเที่ยวในภูมิภาค” พิมพ์ ปีที่ 3 ฉบับพิเศษ พฤษภาคม 2541

ระเบียบวิธีวิจัย

1. คำจำกัดความ

นักท่องเที่ยว หมายถึง บุคคลที่เดินทางเข้ามายังเมืองไทย โดยมีได้มีการค้างคืน

นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Tourist) หมายถึง บุคคลที่ไม่ได้พำนักอาศัยถาวรในราชอาณาจักรไทย ที่เดินทางมาประเทศไทย เพื่อการพักผ่อน เยี่ยมญาติมิตร ศึกษาหาความรู้ เล่นหรือดูกีฬา ประกอบพิธีทางศาสนาหรือประกอบภาระกิจใด ๆ โดยไม่ได้รับค่าจ้างในการประกอบภาระกิจนั้นจากผู้ใดในประเทศไทย และต้องพำนักอยู่ในประเทศไทยแต่ละครั้งไม่เกิน 90 วัน

นักท่องเที่ยวคนไทย (Thai Tourist) หมายถึง คนไทยหรือคนต่างด้าวที่พำนักถาวรในราชอาณาจักรไทย ที่เดินทางไปต่างประเทศ เพื่อการพักผ่อน เยี่ยมญาติมิตร ศึกษาหาความรู้ เล่นหรือดูกีฬา ประกอบพิธีทางศาสนาหรือประกอบภาระกิจใด ๆ โดยไม่ได้รับค่าจ้างในการประกอบภาระกิจนั้นจากผู้ใดในต่างประเทศ และต้องพำนักอยู่ในต่างประเทศแต่ละครั้งไม่เกิน 90 วัน

2. วิธีการเก็บข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ประเภท

ประเภทแรกเป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จะรวบรวมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง กรมตำรวจ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ฯลฯ

ประเภทที่สองเป็นข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวคนไทย คนมาเลเซีย คนอินโดนีเซีย และบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น บุคคลในบริษัทท่องเที่ยว กิจการด้านที่พัก ฯลฯ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งประกอบด้วย คำถามเปิด (Open-ended Questions) และคำถามปิด (Closed-ended Questions) แบบสอบถามได้ถูกนำไปทำการทดสอบ (Pre-test) และปรับปรุงแก้ไข ก่อนนำไปใช้สัมภาษณ์จริงในช่วงเดือนกุมภาพันธ์-เมษายน พ.ศ. 2542

4. บุคคลที่อยู่ในข่ายสัมภาษณ์ ได้แก่ นักท่องเที่ยวคนไทย คนมาเลเซีย และคนอินโดนีเซีย ที่เดินทางท่องเที่ยวใน พ.ศ. 2542

5. ขนาดและการสุ่มตัวอย่าง

ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ Quota Sampling มีรายละเอียดดังนี้

จากข้อมูลการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พบว่ามีจำนวนนักท่องเที่ยวคนมาเลเซีย และคนอินโดนีเซีย ที่เดินทางมาประเทศไทย ในพ.ศ. 2541 รวม 987,545 คน และจำนวนนักท่องเที่ยวคนไทยที่เดินทางไปยังประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซีย ในพ.ศ. 2541 รวม 411,799 คน ทำให้มีการเดินทางท่องเที่ยวเข้า-ออกระหว่างประเทศไทยกับ 2 ประเทศ รวมทั้งสิ้น 1,399,344 คน

การคำนวณตัวอย่างนักท่องเที่ยวคนมาเลเซีย และอินโดนีเซียที่มาเที่ยวประเทศไทย และนักท่องเที่ยวไทยที่เดินทางไปประเทศมาเลเซีย และอินโดนีเซีย จะใช้สัดส่วนของนักท่องเที่ยวดังกล่าว เป็นตัวกำหนดจำนวนตัวอย่าง มีสูตรในการคำนวณดังนี้

$$n_i = P_i \cdot n$$

เมื่อ n_i = จำนวนตัวอย่างนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ i และประเทศไทย

n = จำนวนตัวอย่างเป้าหมาย 500 ราย

P_i = สัดส่วนของนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ i และประเทศไทย กับนักท่องเที่ยวเข้า-ออกประเทศไทยกับอีก 2 ประเทศ (มาเลเซียและอินโดนีเซีย) โดย $P_i = \frac{N_i}{N}$

N_i = นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ i และประเทศไทย ในพ.ศ. 2541

N = นักท่องเที่ยวเข้า-ออกประเทศไทยกับอีก 2 ประเทศ (มาเลเซียและอินโดนีเซีย) ในปีพ.ศ. 2541 จำนวน 1,399,344 คน

ผลการคำนวณได้จำนวนตัวอย่างเป้าหมายนักท่องเที่ยวคนมาเลเซีย และคนอินโดนีเซียที่เดินทางเข้าประเทศไทย 353 ราย และจำนวนตัวอย่างเป้าหมายนักท่องเที่ยวคนไทยที่เดินทางไปยังประเทศมาเลเซีย และอินโดนีเซีย 147 ราย รวมเป็นจำนวนตัวอย่างเป้าหมายทั้งสิ้น 500 ราย ดังตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนตัวอย่างเป้าหมายนักท่องเที่ยวคนไทย คนมาเลเซีย และคนอินโดนีเซีย

(ราย)

ประเทศต้นทาง	จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติ ที่เดินทางเข้าประเทศไทยในปี 2541*	จำนวนตัวอย่าง เป้าหมาย	จำนวนตัวอย่างที่ จัดเก็บได้จริง
อินโดนีเซีย	69,474	25	24
มาเลเซีย	918,071	328	326
รวม	987,545	353	350
ประเทศปลายทาง	จำนวนนักท่องเที่ยวคนไทย ที่เดินทางออกจากประเทศไทยในปี 2541*	จำนวนตัวอย่าง เป้าหมาย	จำนวนตัวอย่างที่ จัดเก็บได้จริง
อินโดนีเซีย	8,551	3	30
มาเลเซีย	403,248	144	147
รวม	411,799	147	177

* ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

และจากการเก็บตัวอย่างจริง เพื่อให้ได้จำนวนตัวอย่างนักท่องเที่ยวคนไทยที่เดินทางไปประเทศอินโดนีเซียเพียงพอแก่การประมวลผลทางสถิติให้เป็นที่น่าเชื่อถือ จึงได้เก็บตัวอย่างกลุ่มนี้จำนวน 30 ราย และเมื่อคัดเลือกแบบสอบถามที่ได้คำตอบไม่สมบูรณ์ และบกพร่องออกไป จะเหลือจำนวนแบบสอบถามทั้งสิ้น 527 ตัวอย่าง (ตาราง 1)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดนโยบาย และแผนความร่วมมือเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของประเทศไทยภายในพื้นที่โครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจสามฝ่ายให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน
2. เป็นข้อมูลที่ใช้ประกอบการตัดสินใจด้านการลงทุนในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น ธุรกิจเกี่ยวกับบริษัทท่องเที่ยว ที่พัก อาหาร พาหนะ สินค้าที่ระลึก การบันเทิง ตลอดจนกิจการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
3. สามารถพยากรณ์ผลการท่องเที่ยวของประเทศไทย กับมาเลเซีย และอินโดนีเซีย